

تحریم‌های احتمالی و نابسامانی‌های حتمی

جایگاه ایران در بازار جهانی نفت

صندوق بین‌المللی پول در تازه‌ترین گزارش خود، حجم ذخایر نفتی ایران را معادل ۱۱/۱ درصد کل ذخایر نفتی جهان، و تولید نفت این کشور را برابر با ۵/۱ درصد کل تولید نفت در جهان اعلام کرده است. به گزارش خبرگزاری فارس، صندوق بین‌المللی پول اعلام کرد که ایران با دارا بودن ۱۱/۱ درصد از کل ذخایر نفتی جهان، پس از عربستان، دومین کشور بزرگ نفت‌خیز در سطح جهان شناخته شده است. این رقم برای عربستان ۲۲/۱ درصد اعلام شده است. عراق هم با دارا بودن ۹/۷ درصد از کل ذخایر جهان، بعد از ایران قرار گرفته است. ذخایر نفتی سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) نیز در مجموع ۷۴/۹ درصد از کل ذخایر نفتی جهان را شامل می‌شود.

بر اساس این گزارش، در تولید نفت نیز ایران جایگاه چهارم جهانی را به خود اختصاص داده است. تولید نفت ایران معادل ۵/۱ درصد از کل تولید نفت در جهان است و عربستان با تولید ۱۳/۲ درصد و روسیه با ۱۱/۶ درصد به ترتیب اولین و دومین تولیدکننده بزرگ نفت در سطح جهان شناخته شده‌اند. از سوی دیگر، آژانس بین‌المللی انرژی (IEA) در جدیدترین پیش‌بینی خود از بازار جهانی نفت، اعلام کرد که رشد تقاضای جهانی نفت از سال ۲۰۰۴ تاکنون فراتر از حد انتظار بوده و در این میان، آسیا و خاورمیانه بیشترین نقش را داشته‌اند.

به گزارش ایسنا، آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش خود آورده است: تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۰۶ به طور متوسط ۸۵/۱ میلیون بشکه در روز خواهد بود.

در این گزارش همچنین آمده است: این بار فاکتور اصلی در افزایش تقاضای جهانی نفت، چین نیست، بلکه کشورهای آسیا و اقیانوسیه و خاورمیانه از عوامل اصلی رشد تقاضای نفتی هستند. آژانس بین‌المللی انرژی همچنین اعلام کرد: انتظار نمی‌رود که نگرانی‌ها در خصوص عرضه نفت ایران با توجه به برنامه هسته‌ای این کشور در آینده نزدیک حل شود.

آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش دیگری اعلام کرد که کمبود تجهیزات و نیروی انسانی در بخش حفاری نفت و ظرفیت محدود شرکت‌های خدمات نفتی، موجب تشدید وخامت اوضاع بازار نفت طی دو سال آینده خواهد شد.

تحریم نفتی ایران، موجب کناره‌رفتن دلار از مبادلات نفتی، کاهش ارزش دلار و افزایش کسری بودجه آمریکا می‌شود.

به گزارش خبرگزاری مهر، آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش جدید خود آورده است: افزایش شدید تقاضا برای نفت خام و کاهش عرضه نفت تولیدکنندگان غیرعضو اوپک، تقاضا برای نفت اوپک را شدیداً افزایش خواهد داد. بر اساس این گزارش، کاهش تولید روسیه، افزایش شدید تقاضای چین و هند و افزایش مداوم بهای نفت، موجب افزایش نیاز بازار نفت به توسعه تولید اوپک شده است. آژانس بین‌المللی انرژی، همچنین هشدار داده است که افزایش و تداوم تنش هسته‌ای ایران، عامل اصلی افزایش‌های اخیر در قیمت نفت است، به طوری که

احتمال قطع صادرات نفت این کشور، شرایط بازار نفت را با چالش‌های بزرگی مواجه ساخته است. اوپک که ۴۰ درصد تولید نفت جهان را برعهده دارد، تنها تولیدکننده‌ای نیست که به منظور تامین تقاضای فزاینده برای افزایش تولید خود تلاش می‌کند، بلکه آژانس بین‌المللی انرژی همچنین خواستار افزایش تولید کشورهای غیرعضو اوپک شده است.

با وجود این، آژانس بین‌المللی انرژی بر آورد خود از رشد عرضه نفت تولیدکنندگان غیرعضو اوپک را در سال جاری میلادی به علت شرایط نامساعد آب و هوایی در آمریکا، مکزیک، روسیه و دریای شمال و همچنین مشکلات فنی و سیاسی در آمریکای جنوبی، کانادا و سودان، کاهش داده است. بر این اساس، عرضه نفت تولیدکنندگان غیرعضو اوپک در سال ۲۰۰۶ به ۵۱/۳ میلیون بشکه در روز خواهد رسید که ۳۵ هزار بشکه نسبت به برآورد پیشین کمتر است. با این حال، نسبت به تولید ۵۰/۱ میلیون بشکه‌ای سال ۲۰۰۵ رشدی ۲۰۰ هزار بشکه‌ای را نشان می‌دهد.

ابعاد تحریم و پیامدهای آن

و اما مرکز تحقیقات استراتژیک آکسفورد در تحلیلی از تحریم احتمالی علیه ایران اعلام کرد که تحریم نفتی ایران، موجب کناره‌رفتن دلار از مبادلات نفتی، کاهش ارزش دلار و افزایش کسری بودجه آمریکا می‌شود.

بنا به گزارش خبرگزاری مهر، در این تحلیل تاکید شده است که آمریکا و اروپا به دنبال اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران به منظور تحت فشار قراردادن این کشور برای کنارگذاشتن برنامه

وعده‌های مناسب به آنها برای حضور در بخش نفت و گاز ایران، کافی بود تا شاهد قراردادهای چندده میلیارد دلاری کشورهای آسیایی با ایران باشیم.

این گزارش سرانجام چنین نتیجه می‌گیرد که اثربخشی هرگونه تحریم علیه ایران، به محاسبات کشورهای آسیایی و ترجیحات آنها نسبت به وابستگی به انرژی ایران و یا داشتن روابط مناسب با آمریکا بستگی دارد.

برگ‌های برنده ایران

موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد در ادامه این گزارش، برگ‌های برنده ایران در مناقشه هسته‌ای و اعمال تحریم‌های اقتصادی را برمی‌شمارد و قدرت انحصاری ایران در تنگه هرمز، تغییر مبادلات ارزی از دلار به یورو، تاثیر ایران در بازار نفت و احتمال صعود شدید بهای نفت را از جمله این برگ‌های برنده می‌داند. شرح هریک از این امکانات در گزارش مزبور چنین است:

مبادله نفت برحسب یورو: با توجه به این که ایران چهارمین تولیدکننده بزرگ نفت جهان است، می‌تواند شیوه قیمتگذاری نفت را از دلار به یورو تغییر دهد. کارشناسان مختلف در سطح جهان طی ماه‌های اخیر راه‌اندازی بورس نفت ایران و استفاده از یورو در معاملات آن را عامل تهدید هژمونی دلار در بازارهای اقتصادی جهان و یا حداقل چکاندن ماشه چنین رخدادی اعلام کرده‌اند. مبنای چنین استدلالی این است که در صورت قیمتگذاری نفت براساس یورو و جایگزینی آن به جای دلار، دلار آمریکا تضعیف خواهد شد و جریان‌های مالی به آمریکا شدیداً کاهش خواهد یافت و کسری بودجه این کشور که در بالاترین سطح تاریخ است، تشدید خواهد شد. البته چنین تاثیری فقط زمانی محقق خواهد شد که تمام یا بخش عمده نفت ایران به یورو مبادله شود.

قطع صادرات نفت: ایران می‌تواند بخشی یا

و پتروشیمی، می‌تواند نتایجی برای آمریکا داشته باشد، اما واقعیت این است که بیشتر شرکت‌های نفت و گاز جهان به آمریکا تعلق دارند و ایران هم سال‌ها است که مورد تحریم این شرکت‌ها است. بنابراین، از این لحاظ، ایران کمبودی را احساس نخواهد کرد. اما در صورتی که اروپایی‌ها نیز در تحریم خدمات نفتی ایران مشارکت کنند، کار ایران دشوار خواهد شد، چرا که در شرایط کنونی، ایران فناوری موردنیاز نفت و گاز خود را از اروپا وارد می‌کند.

موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد نهایتاً تحریم خدمات نفتی علیه ایران را نیز ناکام می‌داند، زیرا ایران دو کشور چین و هند را از دست نخواهد داد و این دو کشور با توجه به نیاز به انرژی ایران، چندان از تحریم ایران متابعت نخواهند کرد.

② در شرایط کنونی، وابستگی کشورهای صنعتی، خصوصاً کشورهای آسیایی به نفت، بیش از وابستگی ایران به درآمدهای نفتی است.

قطع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: یکی دیگر از راهکارهای آمریکا، اعمال ممنوعیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران است. آکسفورد تحریم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران از سوی آمریکا را هم از پیش باخته می‌داند، زیرا بخش قابل توجه سرمایه‌گذاری‌های صورت‌گرفته در ایران توسط کشورهای آسیایی عمدتاً واردکننده نفت ایران انجام می‌گیرد و آسیا تشنه نفت است و ایران هم در کانون عرضه نفت قرار دارد. موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد می‌افزاید: طی چند ماه گذشته، یک اشاره تهران به واردکنندگان آسیایی نفت و ارایه

هسته‌ای‌اش هستند، در حالی که مخالفت روسیه و چین با اعمال تحریم اقتصادی و درتنگنا قراردادن ایران، موجب کندشدن روند پرونده ایران شده است و بدون تردید هرگونه تحریمی علیه ایران، تاثیر بسیار ناگواری بر بازارهای نفت خواهد داشت.

موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد در ادامه این گزارش به بررسی ابعاد مختلف تحریم اقتصادی ایران پرداخته و تحریم‌های ممکن علیه ایران را مشتمل بر منع صادرات بنزین به ایران، ممنوعیت فروش خدمات نفتی، تحریم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ممنوعیت خرید نفت صادراتی ایران، تحریم صادرات به ایران و نهایتاً محاصره اقتصادی و بلوکه کردن دارایی‌های این کشور در بانک‌های غربی دانسته و به شرح هریک از این موارد پرداخته است.

تحریم صادرات بنزین: در حال حاضر، ایران ۴۰ درصد بنزین مصرفی خود را وارد می‌کند و قطع واردات بنزین، موجب دشواری‌های اقتصادی در کوتاه‌مدت می‌شود. با این حال، تهران می‌تواند قیمت‌های سوخت را شدیداً افزایش دهد و این امر هم کاهش فراوان مصرف را به دنبال خواهد داشت. به‌علاوه، تضمینی وجود ندارد که تحریم صادرات بنزین به ایران که عمدتاً از کشورهای همسایه است، درعمل رنگ واقعیت به خود بگیرد.

تحریم خدمات نفتی: محدودساختن دسترسی ایران به شرکت‌های خدمات نفتی و فناوری‌های نفت

آژانس بین‌المللی انرژی هشدار داده است که افزایش و تداوم تنش هسته‌ای ایران، عامل اصلی افزایش‌های اخیر در قیمت نفت است، به طوری که احتمال قطع صادرات نفت این کشور، شرایط بازار نفت را با چالش‌های بزرگی روبرو ساخته است.

اروپا معتقدند که نمی‌توان ایران را متوقف کرد و در عین حال، کمترین هزینه چنین اقدامی را برای اروپا افزایش قیمت بنزین و کم‌شدن منابع انرژی می‌دانند. کارل هاینرکامپ، مسوول هماهنگی سیاست‌های بنیادکنراد آدنایر در برلین هم معتقد است: چین و هند، با اقتصاد در حال رشد خود به شدت نیازمند انرژی هستند و لذا همانند ژاپن به منابع انرژی ایران وابسته‌اند و حاضر نخواهند بود با ایجاد این کمبود، صنایع خود را فلج و شهروندان خود را با مشکل مواجه کنند.

ایون کالاکان، کارشناس ارشد بی‌ان‌پی پاریس فرانسه نیز گفت: بازار جهانی نفت اکنون به شدت نگران تحولات روابط ایران و غرب است و به نظر من، در صورت اعمال تحریم‌های تجاری برضد ایران، قیمت نفت به بیش از ۹۴ دلار در هر بشکه خواهد رسید.

منصف‌کعبی، یکی از مدیران بانک سرمایه‌گذاری و همکاری ایکسیس نیز معتقد است: در صورت توقف صادرات نفت ایران، آسیا، به‌ویژه ژاپن، بیشترین صدمه را خواهد دید، اما اروپای غربی نیز متضرر خواهد شد.

موضع دوپهلوی

آخرین صاحب‌نظری که در این گزارش از او نقل قول می‌کنیم، کاظم وزیری همامانه، وزیر نفت کشورمان است. وی در اوایل اردیبهشت ماه گذشته در اجلاس دوحه، دنیا را از عدم قطع نفت ایران مطمئن ساخت و گفت: ما خواهان نوسانات بهای نفت برای مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان نیستیم، چرا که این امر باعث افزایش هزینه‌های تولید می‌شود. اما این مقام در اواسط همین ماه در گفتگویی با خبرگزاری داو جونز به همین موضوع اشاره کرد و گفت: اگر بحث تحریم فقط در حد حرف و لفاظی است، ما از آن استقبال می‌کنیم، چرا که موجب افزایش قیمت نفت می‌شود، اما اگر تحریمی علیه ایران اعمال شود، کل تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان نفت با مشکل مواجه خواهند شد.

نتیجه‌گیری

یک شکارچی حرفه‌ای، برای شکار کردن، منتظر رسیدن به شکارگاه نمی‌ماند و از تمام فرصت‌های بین‌راهی هم استفاده می‌کند. ■

گفته است: تحریم ایران و صادرات نفتی این کشور، باعث اختلال در اقتصاد جهان خواهد شد. بنا به گزارش خبرگزاری فارس، ژوزف استیگلیتز در مصاحبه با هفته‌نامه اسپیکل آلمان تصریح کرد: اگر شورای امنیت ایران را تحریم کند، مشکلات فراوانی ایجاد خواهد شد که افزایش احتمالی قیمت نفت تا ۱۰۰ دلار، یکی از آنها خواهد بود.

دیگر کارشناسان و رسانه‌های بین‌المللی نیز طی ماه‌های اخیر با ابراز نگرانی شدید از تحریم ایران، نفت را عامل بازدارنده تحریم بین‌المللی این کشور ارزیابی نموده و تصریح کرده‌اند که اروپا و آمریکا بزرگترین بازنده تحریم اقتصادی ایران خواهند بود. به عنوان مثال، در همین زمینه رییس سازمان اطلاعات انرژی آمریکا در مصاحبه با خبرگزاری رویتر هشدار داده است: در صورت کاهش صادرات نفتی ایران، هیچ کشور دیگری قادر نخواهد بود کمبود عرضه جهانی نفت را جبران کند.

اگر اروپایی‌ها هم در تحریم خدمات نفتی ایران مشارکت کنند، کار ایران دشوار خواهد شد.

سنا توریان مکین نیز گفته است: مردم آمریکا باید خود را برای افزایش شدید قیمت جهانی نفت آماده کنند، چرا که دولت بوش برای اعمال تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی برضد ایران مصمم است. رییس اوپک نیز در یک مصاحبه با خبرگزاری رویترز تأکید کرده است: اگر تحریم تجاری کشورهای غربی موجب قطع صادرات نفتی ایران شود، اوپک هیچ‌گونه دخالتی برای کاهش قیمت جهانی نفت نخواهد کرد. چند نفر از کارشناسان ارشد انرژی موسسه گلدشاو و نکوور نیز اعلام کردند: ایران به عنوان دومین تولیدکننده بزرگ نفت اوپک و چهارمین تولیدکننده بزرگ نفت جهان، نقش مهمی در برقراری ثبات در بازار جهانی انرژی دارد و هرگونه تحریم تجاری برضد این کشور، موجب کاهش صادرات نفتی تهران خواهد شد.

نشریه آمریکایی نایت‌رایدر نیز در گزارشی از گزینه‌های موجود دنیای غرب در مقابله با برنامه هسته ایران، با اشاره به اراده ملی ایرانی‌ها در این زمینه، می‌نویسد: کارشناسان مستقل سیاست خارجی

تمامی نفت صادراتی خود را یا آشکارا و به عنوان مخالفت با تحریم‌های اقتصادی و یا به بهانه مشکلات فنی قطع کند و با کاهش صادرات نفت ایران، مطمئناً قیمت نفت افزایش خواهد یافت. به گفته یک کارشناس ارشد انرژی موسسه رند، حتی اگر ایران روزانه ۵۰۰ هزار بشکه نفت خود را کاهش دهد، قیمت جهانی نفت به بیش از ۱۰۰ دلار می‌رسد. از سوی دیگر، اگرچه آژانس بین‌المللی انرژی ادعا کرده است که ذخایر موجود نفت جهان در حال حاضر جوابگوی ۱۸ ماه قطع صادرات نفت ایران است، اما موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد این ادعا را گمراه‌کننده می‌داند و معتقد است که کاهش یا قطع صادرات نفت ایران، قطعاً افزایش قیمت نفت را به دنبال خواهد داشت.

این گزارش می‌افزاید: در هر حال و بدون توجه به میزان واقعی کاهش صادرات نفت ایران، بازارهای کاغذی نفت دچار بحران خواهند شد و بهای نفت افزایش خواهد یافت.

بستن تنگه هرمز: ایران می‌تواند به منظور تلافی تحریم‌های اقتصادی آمریکا، تنگه هرمز را که مجرای اصلی گذر نفت جهان است، ببندد. در حال حاضر، یک‌چهارم نفت صادراتی جهان هر روز از تنگه هرمز می‌گذرد و این موسسه معتقد است که بی‌گمان اقدام ایران در بستن تنگه هرمز، موجب بروز واکنش‌های نظامی خواهد شد.

موسسه تحقیقات استراتژیک آکسفورد در پایان این گزارش می‌افزاید: تأثیرات تحریم اقتصادی علیه ایران برای هر دو طرف بسیار مضر خواهد بود، اما مطمئناً ایران برگ برنده بیشتری دارد، زیرا در شرایط کنونی، وابستگی کشورهای صنعتی، خصوصاً کشورهای آسیایی به نفت، بیش از وابستگی ایران به درآمدهای نفتی است.

از سوی دیگر، رییس خزانه‌داری آمریکا نیز پیش‌بینی کرده است که افزایش قیمت جهانی انرژی، موجب رشد نرخ تورم در آمریکا خواهد شد و این مساله کاهش یک درصدی نرخ رشد اقتصادی آمریکا تا پایان سال ۲۰۰۶ را در پی خواهد داشت.

پیش‌بینی‌های نگران‌کننده

بازار داغ گمانه‌زنی‌ها را با ژوزف استیگلیتز، اقتصاددان مشهور آمریکایی و برنده جایزه نوبل اقتصاد سال ۲۰۰۱ شروع می‌کنیم. وی در این زمینه